

„Zdaj se ne bojim nikogar več“, je odvrnil Plevnar. Potem pa se je ozrl v Leno: „Čestitam ti, Lena. Ti pa čestitaj meni. Močna sva hotela biti in sva vsak po svoje zmagovala in sva oba dobila ali pa izgubila . . .“ Še preden mu je utegnila Lena, ki jo je ves ta prizor živčno utrudil, odgovoriti, je Plevnar že vstal in z nenavadno resnim obrazom (Lena in Jurij sta čutila, kako mu glas drhti) dejal: „Moj čas je prišel. Želel sem se z gospodom Jerino drugače pogovoriti, ali zdaj, ko vidim tu tudi gospodično Petrinovo, mi je naloga olajšana in odhod me ne navdaja s skrbjo . . .“ Za hip se je obotavljal, hotel je dati obema roko, ali ko ju je videl kar hroma od začudenja, se je naglo obrnil in odšel.

„Mračne slutnje imam. Moj Bog, vsega tega ne razumem,“ je vzkliknila Lena, „meni je tako tesno . . .“ Nevede se je oklenila Jurija.

„Saj sva skupaj, Lena!“

— — — — —
Bil je že prepozno za na vlak. Ker je Lena vztrajala, da mora biti še nocoj doma, sta šla iskat avto in se odpeljala na Petrinovo.

(Konec prihodnjč.)

S O D O B N I P R O B L E M I

POGLEDI NA NAŠE KULTURNO ŽIVLJENJE

Današnji svet je zadela težka materielna kriza. Milijoni brezposelnih naraščajo v nedogled; trgovina, obrt in industrija propadajo vedno bolj in bolj. Vse države ljubosumno zapirajo meje tujemu blagu in iščejo rešitve v samopreskrbi — avtarkiji. Toda materielni propad je vedno hujši in vse globokoumne analize in teorije gospodarstvenikov ne najdejo pravega, res trajnega izhoda v boljšo bodočnost. Z materielno krizo, ki se izraža predvsem v gospodarstvu, pa je v tesni zvezi tudi socialna kriza. Problem, dati slehernemu človeku primerno delo, ki bi mu zagotovilo materielni obstoj in najnujnejše, kar potrebuje za golo življenje, ni bil še nikdar tako pereč kakor danes. Poskusili so že v vsem; uvedli so podpore za brezposelne in razne nabiralne akcije, organizirali velika javna dela ter prisilne in prostovoljne delovne stotnije, omejili zaposlitev žensk v javnih službah, skušali urediti družbo na stanovski osnovi in celó podrediti vse gospodarsko in politično življenje v državi izbranim posameznikom — toda vse je zaman. Kriza divja dalje in vsak dan je več žrtev, vsak dan je pogled v bodočnost brezupnejši. Kajti pozabili so na glavno: da ni sedanja kriza samo materielna, temveč predvsem duševna in idejna. Krivo ni blago, ki leži natrpano po skladiščih brez kupcev in odjemnikov, kriv ni stroj, ki je olajšal človeku delo in izpopolnil izdelke do neslutene popolnosti, kriv je človek. Človek, ki je gospodar vsemu temu blagu, vsem tem strojem. Izrabil je sodobno tehniko do kraja, toda izrabil jo je samo za nekatere posameznike, ne pa za družbo, za celoto. Grabil je toliko časa, dokler se ni začel

dušiti v lastnem bogastvu. Zato ni problem, kako rešiti svet in človeka iz te krize v iskanju novih tržišč, v najdbi novih prodajnih in kupnih možnosti, temveč pri temeljni preusmeritvi duha, ki se mora izviti iz sedanjega egostičnega individualizma in se usmeriti v socialni kolektivizem.

*

Ali je kaj čudnega, če je splošna duhovna kriza sedanjosti zakrivila tudi padec vsega kulturnega snovanja? V današnjem kulturnem delu ni več pravega poleta; mesto dinamične razgibanosti je zavladelo statično mrtvilo, kvaliteto pa je prerasla kvantiteta.

Vse to se predvsem odraža v miselnosti današnjega človeka, ki je moral skoraj popolnoma podrediti svoje duhovne potrebe materielnim. Koliko več imamo danes časnikov, revij, knjig, raznih razstav, gledaliških predstav in kulturnih zavodov, kakor smo jih imeli pred svetovno vojno. Toda, kaj je pomenila predvojnemu človeku vsaka kulturna prireditev, vsaka nova knjiga ali celo nova številka književnega časopisa — in kaj mu pomenja danes! Nekdaj ga je razgibala do dna, mu vzbudila navdušeno pritrjevanje ali ogorčen odpor, danes ga pušča docela hladnega. Ali se nam ne zdi, kakor bi bilo v pravljici, da so se nekoč vozili na slovensko slikarsko razstavo celo s posebnim vlakom, ko so danes razstave obupno prazne in ne privabi gledalcev niti brezplačen vstop?

Vsega tega ne more biti kriva samo materielna kriza, pomanjkanje najpotrebnejših sredstev za življenje, to je tudi kriza duha, moralna kriza današnjega človeka. Toda ta propad ni zajel samo sprejemalca kulture, temveč tudi njenega tvorca. Današnji kulturni tvorec je navadno vse predaleč odmaknjen socialnim, gospodarskim, političnim problemom časa, ali pa jih celo motri z nekega ozkosrčnega, omejenega gledišča, češ, kaj pa ima vse to opraviti s kulturnim delom. Namestu, da bi se v razne probleme poglobil, skušal doumeti sedanji čas v vsem njegovem dogajanju in snovanju in namestu, da bi analiziral razne izredno pereče pojave, pokazal na napake, pa tudi na pot k izboljšanju, se navadno izgublja v učeni gostobesednosti, da ga nihče ne razume, ali pa se celo prilagaja zaradi trenutnega priznanja in iz koristolovstva splošni miselnosti in okusu. Le redki posamezniki se še vztrajno upirajo splošnemu poplitvičenju, ki se izraža tako v vsebini kakor v snovi in idejnosti.

Le bežen pogled na prva leta po vojni nas uveri, kako je nazadovalo vse kulturno snovanje in kako je zamrlo zanimanje za kulturne probleme celo med kulturnimi tvorci.

Takratna mladina je bila vsa v navdušenem ognju. Prirejala je razstavo za razstavo, literarne večere z diskusijami, poskusne gledališke večere in skoraj ni bilo izložbenega okna, iz katerega ne bi vabil lepak na predavanje ali umetniški večer, ali v katerem ne bi bilo slike mladega revolucionarnega slikarja. V revijah in časnikih pa so bili vroče borbe za razne umetniške in svetovne nazore. Vsi se še spominjamo, koliko debat je povzročil takrat vsak nov pojav v umetnosti, da, celo vsaka pesem ali kritika v reviji. Sedeli smo do zadnje minute v kavarnah, preresetavali vse do kraja, se strastno zavzemali za vsako novost ali pa jo še bolj ogorčeno odklanjali. In ko smo morali iz zakajene kavarne v mrzlo jesensko ali zimsko noč, smo se kar nehote še sprehajali po ulicah in drevoredih, kjer smo nadaljevali svoje pogovore do zgodnjih jutrnjih ur. Vse to dan za dnem.

Da, to je bilo življenje, zagon, upor proti staremu, iskanje novih poti za dosego ciljev, v katere smo vsi verovali z vsem srcem, z vso dušo.

In danes?

Nič več literarnih, gledaliških in debatnih večerov, nič več razstav mladih, nič več strastnih debat po kavarnah. Izide nova knjiga, komaj jo pogledamo: „No da, toda s tem ne bo odrešil sveta“, pa je odpravljena in pozabljena. Danes nas le še zanima, koliko kdo plača in kdo plača bolje. Nekdaj smo zaničevali vsakogar, ki je bil v stalni službi, češ da se je zasužnjil gospodarju, danes pa je cilj večine stalna služba, pa čeprav za ceno prepričanja. Takrat ni bila nobena beseda dovolj ostra, nobena misel dovolj predrzna, noben cilj nedosegljiv, danes pa komaj še plaho jecljamo v strahu, da si ne pokvarimo „kariere“.

Ali je potem čudno, da se za delo našega kulturnega tvorca občinstvo več ne zanima? Vsak dan nas tlači življenje bolj in bolj, razne namišljene in samozvane avtoritete so si prilastile vso oblast ter duhovno in materielno zasužnjile današnjega človeka, a kulturni delavec molči ali pa jim na skrivaj še služi s svojim delom. Ljudstvo pa čaka zaman odrešilne besede in odločnega dejanja.

Vse premalo je v nas zavesti odgovornosti, odgovornosti, ki jo ima sleherni kulturni tvorec do lastnega naroda, kateremu mora kazati napake v sedanjosti in pot v bodočnost. To pa je možno le v borbi in v delu, ki gleda na današnje življenje v celoti, to je v njegovih kulturnih, gospodarskih, socialnih in političnih osnovah. Ta borba pa ne sme biti osebna, temveč stvarna, ideološko utemeljena, širokopotezna, ne pa malenkostna.

Za vse to pa je potrebno dobro poznavanje domačih problemov. Pazljivo moramo sicer slediti snovanju drugih narodov in noben sodobni problem v svetu nam ne sme ostati neznan. Toda nikdar ne smemo pozabiti na posebnost naših domačih problemov, izvirajočih iz posebnih pogojev našega razvoja v zgodovini in našega posebnega sedanjega stanja. Zavedati se moramo, da jih ne bomo rešili s slepim, mehaničnim posnemanjem tujih vzorov, temveč da jih bomo morali vedno prilagoditi slovenskim razmeram in potrebam primerno. Danes pa, žal, prav v tem ne kažemo nikake samostojnosti. Popolnoma nekritično ali pa celo docela mehanično prevzemamo gesla in metode tujih duhovnih gibanj od skrajne desnice do skrajne leve. Zato pa je tudi vse naše početje jalovo, kajti resnična preroditev je možna le iz nas samih, iz našega slovenskega človeka, iz naše zemlje.

Usodna napaka sedanjega kulturnega snovanja pri nas pa je tudi oni veliki dvom, ki se vedno bolj pollašča vseh. Pri vsakem delu pa je treba vere v samega sebe in v delo, ki ga vršimo. Ta vera pa mora biti tako močna, da z njo prepojimo tudi druge, jim vlijemo nov pogum in svežo voljo, ki zbudi človeka iz mrtvila, ga razgiba v vsej njegovi notranjosti in stori aktivnega. Premagati moramo pasivnost, ki je najhujša ovira vsakega razvoja. Treba je zopet vzbuditi pri občinstvu zanimanje za kulturo z obravnavanjem aktualnih duhovnih problemov, do katerih moramo zavzeti jasno in odločno stališče. Beg pred resničnostjo, ki zajema vedno širše plasti, je treba odločno zajezi, kajti rešitev iz sedanje krize je mogoča le v borbi sredi resničnega življenja. Ne zapirajmo se pred dnevnimi vprašanji s prezirom ali oholim omalovaževanjem, temveč skušajmo najti v vsakem, navidezno še tako malenkostnem pojavu pravi, talni

vzrok. Zavedajmo se povezanosti vseh življenjskih pojavov, ki jih moramo doumeti v njihovem bistvu, če hočemo doseči resnično izboljšanje.

Zlasti pa ne smemo pozabiti na mladino, ki je bila in bo vedno najodličnejši razvojni faktor. Res je sicer, da današnja mladina ne presedi toliko ob knjigah, kakor je nekdaj, da nima pravega smisla za intimne lepote umetnosti in da jo vse bolj zanimajo čuda sodobne tehnike kakor pa snovanje mislecev in umetnikov. Toda ona se razvija sredi življenja samega, njen svetovni nazor niso izoblikovane knjige, temveč življenje. Zato gleda na življenje brez sentimentalnosti, v vsej njegovi resničnosti, brezobzirno odklanjajoč vse, kar je slabega, gnilega in polovičarskega. Sodobna mladina zahteva temeljne izpremembe v vsem našem kulturnem, gospodarskem in političnem življenju. In to je danes tudi edina možna rešitev.

Toda sedanja mladina se more izživljati zaradi današnjih posebnih razmer samo v omejenem krogu ali celo le podtalno. Naša dolžnost je, da ji omogočimo javno delo. Zato bi jo morale tako revije kakor tudi razne kulturne ustanove in organizacije pritegniti k aktivnemu sotrudništvu. S tem bi izpolnile svojo dolžnost do doraščajočega rodu, obenem pa tudi prilile same sebi novo življenje.

*

V koliko je bilo kulturno delo po svetovni vojni na Slovenskem pozitivno in kakšne so bile njegove napake, pa bomo videli iz splošnega pregleda našega časnikarskega, revijalnega in književnega dela, ki zahteva temeljito preorientacijo v vsem našem kulturnem življenju, ki pa jo mora in more izveste le sodobna mladina.

(Konec prihodnjič.) — *Vinko Košak*.

KNJIŽEVNA POROČILA

LJUDSKE KNJIGE. — JANEZ SAMOJEV: ZLATO TELE IN DRUGE ZGODBE. Cankarjeva družba v Ljubljani. 1934.

Slovenska socialistična proletarska književnost se kljub „Cankarjevi družbi“, kulturno-literarni reviji „Svoboda“ in drugemu tisku ne more prav razviti, dasi ima v svetovni literaturi odlične literarne vzornike, kakor so na primer: Gorkij, Upton Sinclair, Barbusse, Toller, Nexö, Panait Istrati itd.

Mnogo bo gotovo temu krivo dejstvo, da v slovenski proletarski književnosti ni izrazitih literarnih talentov, niti prave literarne kritike, ki bi brezobzirno in ne glede na strankarsko in svetovnonazorsko pripadnost pisateljev ocenjevala dela, katera so predvsem namenjena delavskim množicam. Druga ovira razvoja pa je dejstvo, da ima pri nas še danes večina docela napačno predstavo o proletarski književnosti. Načelo, da mora proletarski pisatelj zajemati snov samo iz življenja delavcev in industrijskih obratov, da je vsak proletarec bel, vsak buržuj-kapitalist pa črn, je prav tako neživljenjsko in zato neresnično, kakor so bile nekdanj moralizujoče zgodbe o hudobnem Janezku in pridnem Mihcu, ki so se morala seveda vršiti vse med „našim dobrim katoliškim ljudstvom“. Še več pa škoduje umetniški vrednosti teh del strankarsko-politična tendenca, ki ni z notranjim bistvom dela v nobeni zvezi, temveč samo umetno prilepljena.

S to zavrnitvijo tendence pa seveda še nikakor ni rečeno, da zagovarjam l'art pour l'art-izem, ki je prav tako neživljenjski kakor nasilno vrinjena ten-

S O D O B N I P R O B L E M I

POGLEDI NA NAŠE KULTURNO ŽIVLJENJE

Med najvažnejše slovenske sodobne kulturne probleme spada brez dvoma naše časnikarstvo. Kulturna višina vsakega naroda se namreč ne izraža samo v njegovih umetniških tvorbah, temveč tudi v njegovem časnikarstvu. Dobro razvito in pomembno časnikarstvo je važno merilo za presojanje kulturne višine in politične zrelosti naroda. V njem se odražajo vsi idejni, estetični in politični problemi njegove neposredne sedanosti, ono je važno zrcalo narodovega življenja in njegove kulturne višine. Poseben pomen daje časnikom dejstvo, da so skoraj edina vsakdanja duševna hrana ljudskih množic in zato eno najodličnejših in najuspešnejših izobraževalnih in politično vplivnih sredstev. Povsem razumljiva je zato tale trditev monakovskega univerzitetnega profesorja drja Karla d'Esterja: „Moderni časnik je najsilnejše vplivno sredstvo na mišljenje v političnem, socialnem, umetnostnem in gospodarskem oziru, ki ga je kdaj doživel svet.“ Podobno je ocenil pomen časnikarstva tudi Kant, ki je rekel: „Sicer pa ne poznam nobene bolj poučne zgodovine, kakor je tista, ki jo berem dan za dnem v časnikih. Tu lahko vidim, kako vse nastaja, se pripravlja in razvija.“

Slovensko časnikarstvo se je po svetovni vojni silno razvilo. Iz nekdanjih skromnih, po vsebini, obsegu in opremi provincialnih lističev, so nastali v kratkem času pravi, tehnično dobro opremljeni, obsežni dnevnik. Toda tehniška izpopolnitev slovenskega dnevnega tiska, žal, ni v pravem razmerju s kakovostjo vsebine.

V splošnem je v današnjih slovenskih časnikih vse preveč senzacionalnih vesti in poročil o raznih, za naš razvoj in napredek brezpomembnih dogodkih. Mnogo preveč je tudi neutemeljene hvale ob obletnicah in dejanjih posameznikov in društev. Pogrešamo pa strpnosti in objektivnosti v presojanju tujega nazora in nasprotnikovega dela. Kulturna, politična in gospodarska borba, ki je razvnela današnjega človeka, je po večini osebna, namestu da bi bila stvarna, in zato je večkrat bolj škodljiva kakor koristna. (S tem pa seveda nikakor nočem zagovarjati brezkrvnega in za razvoj tako škodljivega slogaštva, kajti razvoj je možen le v borbi in nekompromisni, toda stvarni kritiki.) Zlasti pogrešamo v našem časnikarstvu idejno utemeljenih izvirnih razmišljanj o raznih sodobnih problemih, ki naj bi bralcem skušala vsestransko pojasniti vzroke sedanjega stanja. Za taka vprašanja bi morali časniki pritegniti k sodelovanju razne strokovnjake znanstvenike in pisatelje in organizirati posebne časnikarske ankete, katerih bi se moralo udeležiti čim večje število ljudi izven uredništva. Koliko smo nazadovali prav v tem, priča zlasti feljton, pri katerem so sodelovali nekdanj Jurčič, Levstik, Tavčar, Kersnik, Mahnič, Cankar itd.; torej duhovi, katerih delo je v marsičem oblikovalo tedanji čas in tedanjega človeka, kar nam dokazuje slovenska kulturna in literarna zgodovina. *Danes pa se more oglasiti v časniku slovenski pisatelj le ob posebnih „svečanih“ prilikah.*

Nekdanj so bili časniki pač glasila idejno določenih skupin, danes pa postajajo vedno bolj trgovska podjetja, zato se pa morajo prilagoditi okusu in zahtevam občinstva.

Potrebna bo temeljita reforma sedanje prakse, če bo hotelo slovensko časnikarstvo vršiti svoje delo v korist našega sodobnega kulturnega, političnega, gospodarskega in socialnega življenja.

*

Tudi v časopisju smo Slovenci po svetovni vojni krepko napredovali. Dobili smo lepo število novih revij, stare revije pa so se po opremi, obsegu ter vsebini temeljito preuredile. Po njihovem namenu in smeri jih moremo razdeliti v tri vrste: znanstvene in poljudno znanstvene, leposlovne in družinske.

Za naš pregled so važne predvsem leposlovne. Ugotoviti moramo najprej, da čisto leposlovnih revij nimamo več. Sodobni pisatelj in urednik revije sta namreč spoznala, da ni umetniško ustvarjanje nekaj avtonomnega, temveč da je v tesni zvezi z vsem življenjem. Zato je današnja revija morala na široko odpreti vrata razmišljanju o raznih političnih, socialnih in gospodarskih vprašanjih našega časa. To pa je leposlovno revijo v marsičem izpremenilo. Dokler se je bavila revija samo z leposlovjem oziroma umetniškimi pojavi sploh, je mogla družiti v svojem krogu pisatelje najrazličnejšega svetovnega nazora, saj je bilo glavno merilo kvaliteta umetniškega dela. Prav tako je mogla tedanja revija družiti tudi naročnike raznega svetovnega nazora in političnega prepričanja. Danes, ko se revija ne omejuje več samo na leposlovje, pa se mora nujno idejno določno in jasno opredeliti in usmeriti, zato more družiti v svojih predelih le ljudi istega ali vsaj sorodnega nazora, prav tako pa more biti namenjena le neki določeni, idejno sorodni skupini bralcev.

Ta idejna diferenciacija v leposlovnih revijah je bila nujno potrebna, toda težavna za urednike revij. Vsak urednik bi namreč hotel združiti v svoji reviji najpomembnejše duhove svoje dobe, kar pa je zaradi različnega prepričanja in hotenja, ki se izraža v njihovem delu, marsikdaj nemogoče. Zato so nekateri posegli po kompromisih ali pa so se ognili problemom, ki bi mogla povzročiti prelom med sotrudniki ali sotrudniki in urednikom.

Danes se mora vsakdo, tembolj pa še kulturni delavec, določno opredeliti. Borba sodobnega človeka za socialno, gospodarsko, politično pa tudi kulturno preureditev sveta je tako pereča in tako huda, da je nemogoče stati ob strani oziroma biti nevtralen. Zato se bo moral vsak kulturni tvorec, pa naj bo pisatelj, esejist, kritik ali karkoli že, odločiti za eno ali za drugo smer; prav tako pa se bo moral seveda odločiti tudi urednik revije. *Doba kompromisov je prešla, treba je jasne in borbene idejne usmerjenosti.*

Važna naloga revije je seznanjanje s kulturnim delom in raznimi duhovnimi tokovi drugih narodov, ki morejo vplivati pospešujoče na naš razvoj. Sem spadajo predvsem razni literarni pregledi, ki pa ne smejo biti samo biografski ali kronološki, in dobro izbrani prevodi najznačilnejših tujih stvaritev.

Velika napaka naših revij je, da niso znale vedno pravočasno pritegniti k sodelovanju mladine, ki je bila obsojena na molk ali pa si je morala z največjo težavo priboriti lastno glasilo. Medtem pa so se v starih revijah na škodo razvoja razmahnile na široko razne namišljene avtoritete, ki so se izgubljale v estetiziranju in formalizmu. Posledica tega je bila, da je začelo pri občinstvu usihati zanimanje za našo revijalno književnost.

Najbolj pa smo pri naših revijah pogrešali urednikov, ki bi vzgajali mladi literarni naraščaj, kakor sta ga včasih Stritar in Levec. Kajti revija brez naraščaja mora nujno okosteneti. Prav tako pa tudi potrebujejo mladi pisatelji vodstva in pouka starejših, literarno izobraženih vodnikov, ki jim kažejo napake, jih uče, predvsem pa pravilno usmerjajo. Mlad človek piše sicer vedno iz neke notranje nujnosti, toda le redko se zaveda, v čem je njegova prava moč in kako naj se usmeri. Zato tava zdaj sem, zdaj tja, ne da bi mogel ustvariti kaj pravega. Saj vemo, da se je celó tako izrazil epik, kakor je bil Aškerc, odločil za epiko šele po nasvetih svojega urednika Levca.

Mnogo preveč je bilo v naših revijah do zadnjih let estetiziranja in to zlasti v kritiki, ki je pretežno poudarjala formalno ali jezikovno plat dela, skoraj popolnoma pa zanemarjala idejno, ki je tudi v leposlovju velike važnosti. Kaj pomaga vsa formalna dovršenost, če pa so to le papirnate rožice brez duha — ideje?!

*

Podobne napake moremo ugotoviti tudi v današnjem slovenskem leposlovju, ki se je sicer po številu knjig in pisateljev precej razmahnilo, kvalitativno pa nasprotno po večini nazadovalo. Najhujše je to, da večina ustvarja brez prave zveze s sedanjim življenjem.

Dan za dnem sicer govorimo o važnosti raznih socialnih in nacionalnih problemov, o fašizmu, demokraciji, socializmu, o pomanjkanju idejnosti in etičnosti, toda vse to so po večini le prazne besede brez prave vsebine. O njih pač govorimo in pišemo, ker je to danes moderno. Moderno pa še ni sodobno in pravi sodobni pisatelj bi moral vse te probleme študirati in se šele na osnovi resničnih dognanj lotiti pisanja. Zavedati bi se moral, da živimo v dobi prelomov in prevratov, v dobi, ki je razvrednotila skoraj sleherno vrednoto. Zato ne sme današnji pisatelj iskati le novega izraza in oblike, temveč mora ustvarjati tudi nove življenjske vrednote. To pa je mogoče le v borbenosti, ki jo v slovenskem sodobnem leposlovju po večini pogrešamo.

Pisatelji bi se morali zavedati, da ni važno samo kako, temveč tudi kaj in kam; važna ni samo oblika, temveč tudi snov in usmerjenost. Odreči bi se morali nesocialnemu individualizmu (ki ga pa ne smemo zamenjavati z individualnostjo), ki vidi središče vsega dogajanja v samem sebi, ter črpati iz kolektiva (naroda, družbene plasti) za kolektiv, ali kakor je to označil Ilja Erenburg na kongresu sovjetskih pisateljev: ustvaritev umetnine je individualna, bolj točno rečno, intimna zadeva, toda pisatelj mora biti povezan s kolektivom.

Danes prevladujeta v slovenski književnosti dve vrsti pisateljev: prvim je glavno fabula ter estetična in formalna dovršenost spisa, odklanjajo pa vsako le malo jasnejšo idejno usmerjenost, češ da je to neumetniško; drugi pa so izraziti tendenčniki, ki ne priznavajo sploh nikakih estetičnih in formalnih pogojev leposlovnega ustvarjanja. Oboji so na napačni poti. Prvi pozabljajo, da ima vsako človeško delo nekakšen namen, ki temelji na ideji, izviraajoči pri pisatelju iz njegove osebne orientacije in njegovega svetovnega nazora ter da sodelujejo pri vsaki umetnini tudi razum, čuvstvo in volja. Drugi pa pozabljajo, da je važen del vsake umetnine oblika.

Pisatelji ne bi smeli pozabiti, da ni bistveno, da so napisali knjigo, temveč, da njihova knjiga hote ali nehote oblikuje in usmerja bralca in s tem življenje

sploh. Zato je delo pisatelja tako odgovorno, kajti resnični pisatelj ne kaže življenja samo takšnega, kakršno je, temveč kaže tudi nova pota, odpira nove perspektive.

Važnost vseh teh problemov je pokazal letošnji kongres sovjetskih pisateljev, kjer so v temeljitih poročilih ter debatah skušali najti odgovor na vsa važna vprašanja sedanjosti ter umetniškega ustvarjanja sploh. Kaj pa so v tem storile naše pisateljske organizacije? Nič! Zato se ne čudimo, da sedanje slovensko leposlovje po veliki večini nima pravega stika z življenjem in da se za delo slovenskega pisatelja občinstvo tako malo zanima in bere rajši prevode.

*

Prevodi so gotovo potrebni, saj seznanjajo bralce z duhovnimi stvaritvami tujih narodov, ki morejo oploditi tudi našo duševnost. Toda prevajanje mora biti smotrno, in to zlasti pri nas Slovencih, ki si ne moremo privoščiti niti malo tolikšnega števila prevodov kakor drugi veliki narodi. Zato bi morali biti pri izbihi del zelo strogi in bi smeli prevajati le takšna, ki predstavljajo višek umetniškega oziroma duhovnega ustvarjanja tujih narodov v preteklosti in sedanjosti. V tem pa nas naša prevodna književnost, ki se je razvila zlasti po letu 1929., ne more zadovoljiti, dasi je vzbudila pri občinstvu veliko zanimanje za knjigo. Prevajanje je postalo pač premnogokrat predmet trgovske spekulacije in se je zaradi denarnega uspeha prikrojilo okusu občinstva. In tako dobivamo danes v sijajni opremi marsikrat prevode del, ki so komaj vredni, da jih človek prebere. Medtem pa še vedno ne moremo do del največjih duhov človeštva.

Prevajanje vsebuje tudi veliko nevarnost za domačo književno produkcijo. Založnik zaradi uspeha pri občinstvu že nehote daje prednost prevodom in bralci začenjajo vedno bolj izgubljati zmisel za domačo književnost, na katero gledajo nekako omalovažujoče.

Kot primer navajam, da je neko slovensko založništvo v zadnjih letih izdalo med 81 knjigami 51 prevodov, torej skoraj dve tretjini. S pretežnim branjem prevodov pa izgublja slovenski bralec stik z našim življenjem, človekom in domačimi problemi, ki mu jih more prikazati samo slovenski pisatelj. Tako so današnjemu povprečnemu slovenskemu bralcu bližji pa tudi bolj znani najneznatnejši problemi evropskega zapada ali celo Kine kakor slovenski. Poleg tega pa vpliva na bralca še eksotičnost tuje snovi, da se mu zdi vse domače banalno, dolgočasno, nevažno in malenkostno. V prevajanju bo vsekako potrebna temeljita izpremema, če hočemo, da bo vplivalo pospešujoče na naše leposlovje in oplojevalno na našo duševnost.

*

Ti bežni pogledi na najvažnejše pojave v slovenskem kulturnem življenju sedanjosti so nam pokazali dvoje: potrebo po temeljni preorientaciji vsega našega kulturnega dela, katerega moramo duhovno poglobiti ter prilagoditi potrebam sedanjega življenja, in drugič potrebo, da nadomesti pri kulturnem delu starejšo generacijo sodobna mladina, ki še ni obremenjena z napakami preteklosti in okužena po nezdravih razmerah v sedanjosti. *Vinko Košak.*